

Undervisningens indhold

– med fokus på Klafki og et dannelsesteoretisk afsæt

Program

Indflyvning

- Koblingerne mellem pædagogik (filosofi), dannelse og Klafki
- Tre figurer for pædagogiks indsats
- Pædagogiske traditioner

Valg af indhold

- fokus på møder mellem viden og elever

Didaktisk og didaktisk analyse

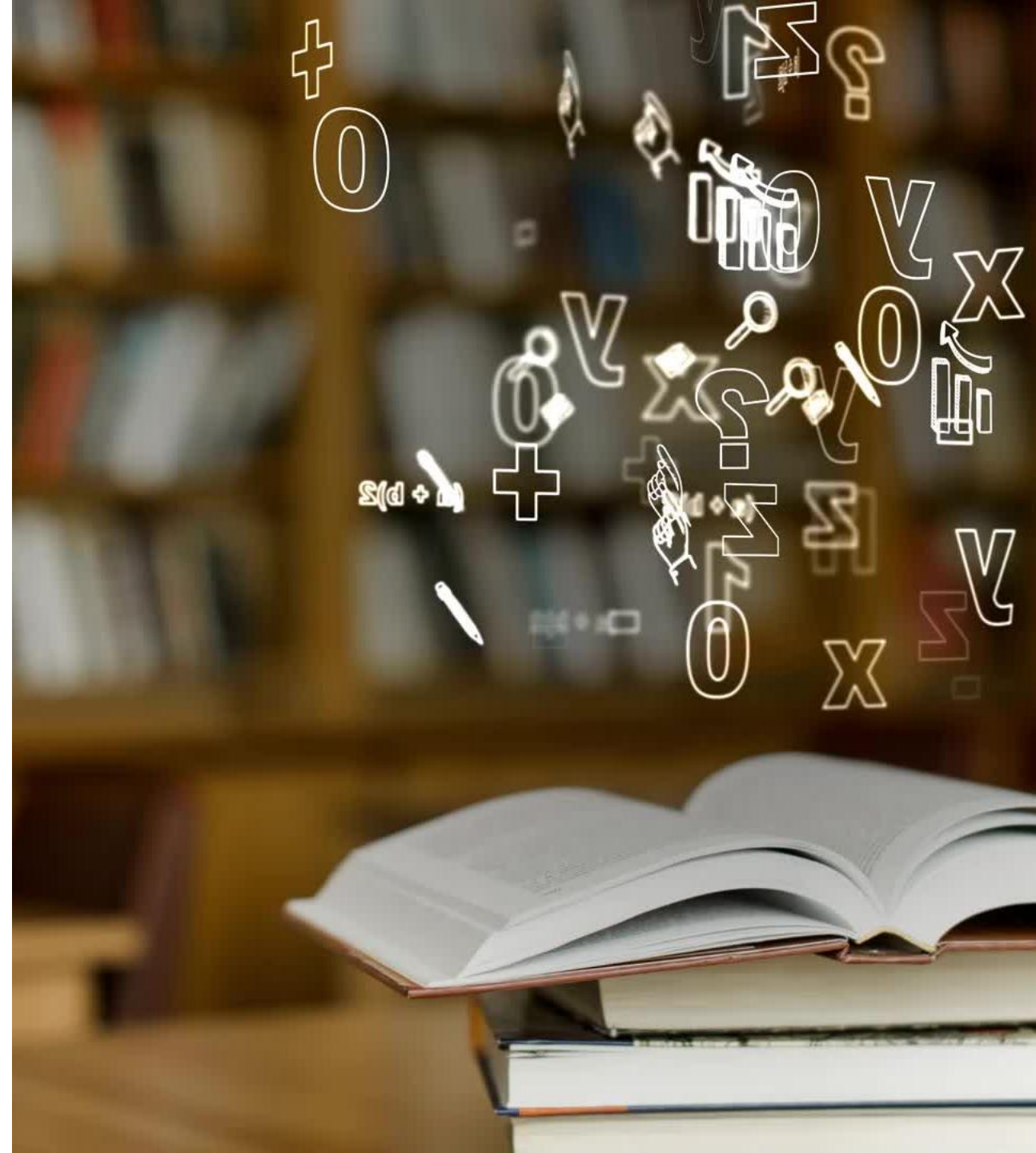
- Fokus på udspændtheder i didaktikken og på læringsorienterede vs. dannelsesteoretiske modeller

Undervisningsforløb

- Fokus på en dannelsesteoretisk tilgang til undervisningsplanlægning, herunder med afsæt i Klafkis begreber

Pædagogisk filosofi

- Om at behandle pædagogikken og pædagogiske spørgsmål filosofisk
- I Danmark har pædagogisk filosofi været med til at besvare spørgsmål som:
  - Opdragelse, fx gennem begrebet det pædagogiske paradoks
  - Uddannelse, fx gennem begrebet om oplysning
  - Undervisning, fx gennem begrebet om dannelse

Opdragelse – det pædagogiske paradoks

- Opdragelse er en påvirkning udefra – men, hvordan påvirker man barnet til ikke at lade sig påvirke (frihed gennem tvang)
  - Negativ opdragelse (Rousseau): Målet er således en opdragelse, der understøtte barnets naturlige anlæg og gør det til en voksen
(Vs.)
  - Brug for opdragelse, modsat det naturlige (Kant) – så i opdragelsen skal mennesket dicipliners, kultiveres, civiliseres og moraliseres
- Paradokset er i dansk sammenhæng særligt taget op af Alexander Von Oettingen

Opdragelse - Tre forskellige figurer for den pædagogiske indsats (kunst, kald, håndværk)

- Udvalg af ideer, som i tidens løb er fremsat omkring god opdragelse, undervisning, dannelse og uddannelse

Tre forskellige figurer for den pædagogiske indsats (kunst, kald, håndværk)

1. Du stiller dig gerne i en højere sags tjeneste med særligt blik og forpligtelse til at få dine elever til at indgå i mere demokratiske processer (_____).
2. Du tror på, at læringsindholdet med fordel kan være organiseret i logisk, fremadskridende processer (_____).
3. Du drevet af, at børn skal have lov at udvikle deres potentialer på egne præmisser (_____).
4. Du hiver gerne en undervisningsforløb ned fra en undervisningsportal, hvis det foregiver, at det gennem materialets valgte redskaber, metoder og fremgangsmåder kan få dine elever til at nå det projekterede mål. Du har her blik for pædagogik som (_____).
5. Du ønsker primært at sætte dig i barnets sted – du ser dig gerne som en gartner, som dynamisk, opmærksomt og omsorgsfuldt giver dine planter (eleverne) lige netop den mængde vand, som de hver i sær kalder på. Pædagogik som (_____).
6. Nok lader du dig fleksibelt vejlede af det, som eleverne kommer med, men der er grænser! Det må vurderes i lyset af både en politisk og samfundsmæssig dimension, altså pædagogik som (_____).
7. Du tager gerne en diskussion af videns- og færdighedsmål og/ eller et mere dannelsesorienteret formål. Du diskuterer dog ikke, at du indenfor pædagogikken er særligt optaget af betegnelsen ”didaktik” – hermed særligt optaget af, hvilke mål, midler og metoder, som bør indgå i en planlagt undervisning. Du diskuterer altså ikke pædagogik som (_____).

Tre forskellige figurer for den pædagogiske indsats Mottelson, Martha 2018: Idee om opdragelse

Kunst

- Barnet er i en eller anden forstand fredet.
- Det er ikke en opdragelse, som har til hensigt at installere en bestemt viden eller en bestemt måde at tænke på i barnet
- Tillid til, at barnet selv ved, hvad det gerne vil, og hvad det har brug for - opdrageren må følge disse spor...
- Målet findes gennem en proces sammen med de personer, som bliver undervist eller opdraget
- Opdragelse kan nemt komme til at gøre mere skade end gavn; mennesket kvaliteter er iboende – det skal blot have optimale betingelser for at blive foldet ud.

Tip en 7´er: Tre forskellige figurer for den pædagogiske indsats

Kald

- Er der i større eller mindre udstrækning udviklet en plan for, hvad den pædagogiske proces skal udvikle
- Tale om formuleringen af specifikke kompetencer og menneskelige egenskaber, som pædagogikken skal kultivere hos de opdragende, og som dermed anses som nødvendige forudsætninger for det gode liv
- Derfor er betegnelsen kald også i højere grad end betegnelsen ”kunst” båret af mål og midler. På trods af overlap, så vil pædagogikken altså her lade sig mindre fleksibelt vejlede af de opdragende end i betegnelsen ”kunst”
- Man stiller sig altså i den ”højere sags tjeneste”; meningen med de pædagogiske projekt vil således være givet på forhånd - eksempelvis
  - frihed som værn mod angst og hæmninger
  - Lighed
  - inter-subjektivitet som værn mod ensomhed
  - være i stand til at indgå i mere demokratiske processer
  - hjælp til at overkomme den eksistentielle angst på baggrund af kulturel frisættelse

Tre forskellige figurer for den pædagogiske indsats

Håndværk

- Optaget af mål, midler, metoder, der kan eller bør indgå i en planlagt undervisning. Altså særligt optaget af det område indenfor pædagogikken, som bærer betegnelsen didaktik
- Fokus på, hvad opdrageren/ underviseren skal gøre, og hvad han skal gøre for at få succes med sit forehavende
- Enhver tids didaktik må altså være orienteret mod, hvilken væsentlige egenskaber man anser for centrale for de mennesker, som skal finde sig til rette i det omgivende samfund
  - Vægt på indlæring
    - Hovedvægt: hvad eleverne skal præstere som et resultat af undervisningen
    - Centralt: Den videns- og færdighedsmæssige målsætning
    - Eksempel: at organisere (og følge anvisninger af) læringsindholdet efter en logisk ordnet og fremadskridende progressionstænkning
  - Vægt på dannelse
    - Hovedvægt: Medborgeren, som er integreret i samfundet, og som er interesseret i at deltage og bidrage til samfundets udvikling og løsning af de fælles opgaver
    - Centralt: Hvordan opdragelse og undervisning kan udvikle disse egenskaber.
    - Eksempel: at tænke selv og handle selvstændigt ved at lade eleverne være mere aktive og eksperimenterende i læreprocessen
- **Med begrebet ”Kategorial dannelse” forsøger Klafki at bygge bro mellem indlæring og opdragelse**

Opsamling – Ideer om opdragelse (citater)

Kunst

Barnet er i en eller anden forstand fredet (Rousseau, Hermansson og Sigsgaard)

Kald

Formulere pædagogiske projekter ”uafhængigt” af eleverne (Buber, Neill, Freire)

Håndværk

Didaktik, herunder optaget af mål, midler og metoder (Comenius, Tyler, Klafki)

Pædagogisk teori – fire traditioner (forenklet)

Pædagogisk realisme

Anskuelser, der bygger på kendsgerninger (empirisk/ evidens)

Pædagogikken som et middel til at udvikle kompetencerne til at begå sig i og forstå de realiteter, der eksisterer udenfor og inden i os

Fokus på ændringer i adfærd og kompetencer; fokus på det, som eleven gør. Vigtigheden af, at eleven **gør** sig erfaringer

Pædagogisk teori – fire traditioner (forenklet)

Humanistiske pædagogik

Vægt på det hele og frie menneske. Fokus på menneskets dannelse og menneskelige værdier

Møder mellem verdenen (kulturen/ stoffet) og eleven, herunder selvvirksomhed, ansvar, handlekompetence, valg...

Søger mod udfolde elevens naturlige og åndelige bestemte potentiale

Pædagogisk teori – fire traditioner (forenklet)

Den kritiske pædagogik:

Rustes til at bekæmpe uretfærdighed. Målet er frigørelse. Aldrig tage ydre omstændigheder for givet

Forstå og kortlægge (at lære at "læse" det samfund, man er en del af) – og gennem denne kritiske bevidstgørelse åbne muligheden for at tænke selv og andre anderledes

At man som lærer er opmærksom på de underliggende antagelser, der ligger til grund for det indhold, som man vælger at arbejde ud fra i praksis

Pædagogisk teori – fire traditioner (forenklet)

Den konstruktivistiske pædagogik

Deltagelse og (re-) konstruktion af viden. Eleverne konstruerer og rekonstruerer deres forståelser på baggrund af samfundets viden

De store fortællingers død, kaotisk, individcenteret, ingen sikker viden på den måde...

Fokus på fortællinger, narrativer...og nye fortællinger, nye nuancer (man refererer til sig selv og for sig selv nye forståelser).

Udfordre og forstyrre elevernes forståelser, eksempelvis gennem problembaseret arbejde og gennem lærerens vejledning

Lærerne kan undersøge, hvad det er for nogle ”konstruktioner”, som eksempelvis skaber ulighed og favoriseringer i skolen – eksempelvis at elever, som minder mest om lærerne selv, favoriseres i skolen...

Pædagogisk teori – fire traditioner

1. Kan du lokalisere de fire traditioner i casen? – sæt gerne streger mellem skemaet og casen
2. Sammenlign de fire traditioner: Hvad ser du af ligheder og forskelle? Hvad ser du af styrker og svagheder?
3. Kan du i casen genfinde, hvad der kunne være inspiration fra Klafki?

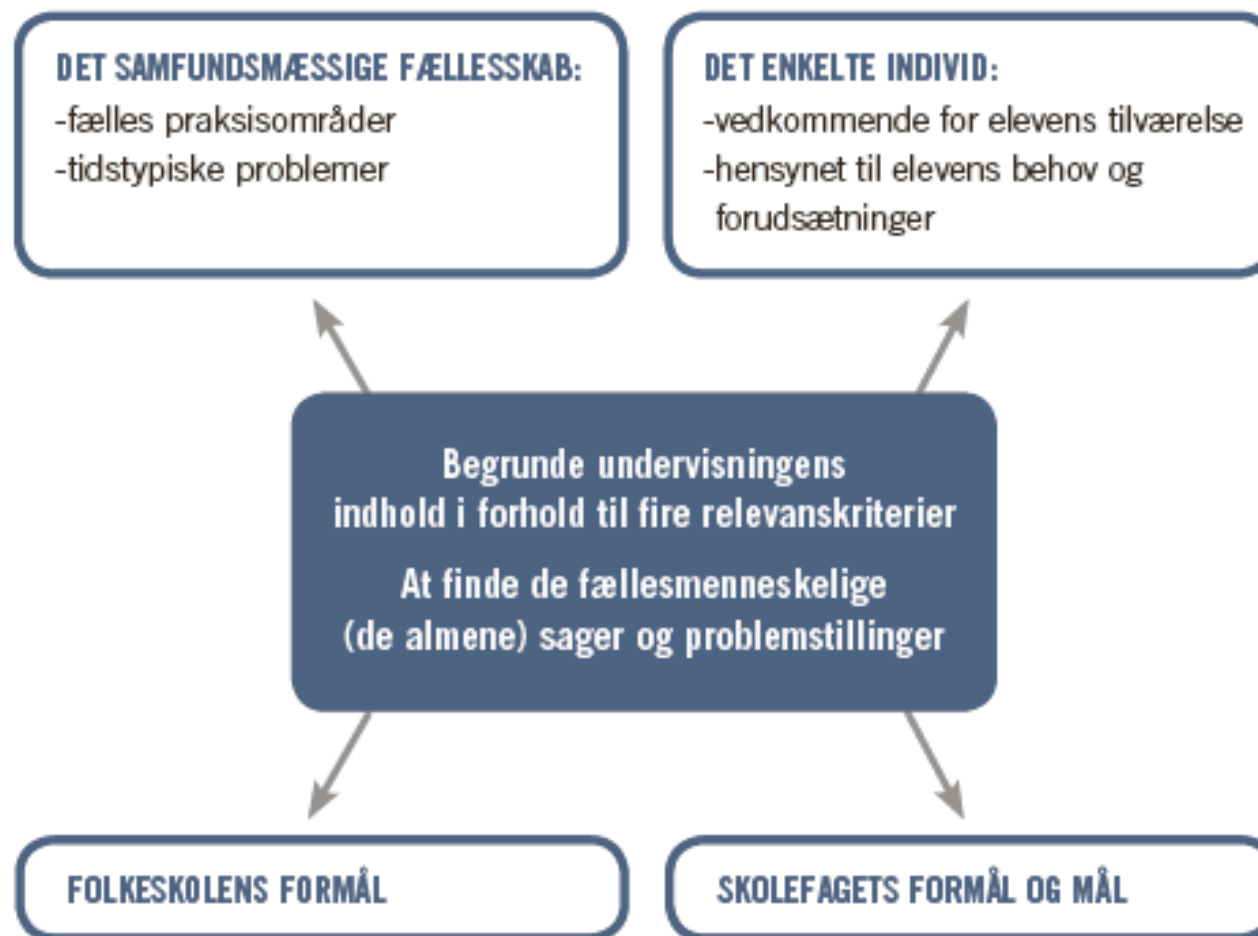
FIGUR 4. De fire pædagogiske traditioner.

TRADITION	DEN PÆDAGOGISKE REALISME	DEN HUMANISTISKE PÆDAGOGIK	DEN KRITISKE PÆDAGOGIK	DEN KONSTRUKTIVISTISKE PÆDAGOGIK
Formål	At begå sig i samfundets kendsgerninger. Tilpasning.	Tilværelsesoplysning via kulturoverleveringer. Dannelse.	Indsigt i og evner til at forandre magtstrukturer. Frigørelse.	Eleven må rekonstruere det legitime i samfundet. Reproduktion.
Læring	Kompetencer og adfærd er i centrum.	Eleven må udfolde sig ved at skabe noget ud fra sine multiple kompetencer.	Eleven må forholde sig undersøgende og kritisk til omverdenen.	Læring skal vedvarende konstrueres af eleven selv (rekursivitet).
Samfund	Forudsigelig og funktionel enhed.	Moralsk forpligtende.	Ulige, men åbent for forandring.	Samfundet er præget af kontingens og er derfor kaotisk.
Elev	Udvikler sig i stadier.	Eleven er særegen – et ubestemt væsen.	Udvikler sig fra passivt objekt til frit subjekt.	Kraftig individcentrering.
Didaktik	Mellem det instruktive og det erfaringsbestemte. Mål og kendsgerninger er vigtige.	Eksemplariske kategorier bringer eleven sammen med omverdenens kulturarv.	Undervisningen skal gennem kritisk bevidstgørelse destabilisere magtforhold i samfundet.	Undervisningen skal sætte diskurser om vigtig relevant viden i spil.
Karakter	Teknisk	Praktisk	Kritisk	Rekursiv

En skole har temaugle om “Hjemmets energiforbrug”. I 5. klasserne er tre lærere samlet om trinnets to klasser. Som forberedelse til dagen har en af lærerne bygget et simpelt dukkehus, hvor værelserne kan tages fra hinanden. Efter en fælles brainstorm om begrebet “energi” får hver gruppe et “tomt værelse”. Det skal grupperne indrette i forhold til en problemformulering om temaet, de selv laver. Det bliver til alt fra solenergi til menneskelig energi, som eleverne skal undersøge og omsætte til et “værelse”, hvor energien udtrykkes gennem værelsets udsmykning. Lærerne vejleder i litteraturvalg, materialer og fremgangsmåde gennem hele ugen. Sidst på ugen sættes værelserne sammen til et hus, og forældrene inviteres til at overvære elevernes fremlæggelser af deres værelser og tanker bag.

Valg af indhold

PETER BRODERSEN, PER FIBÆK LAURSEN, EFFEKTIV
KARSTEN AGERGAARD, NIELS GRØNBÆK NIELSEN, UNDERVISNING
OG STIG TOKE GISSEL

FIGUR 8. Begrundelser for indholdsvalget i forhold til fire relevanskriterier.

© Effektiv undervisning

Peter Brodersen, Per Fibæk Laursen,
Karsten Agergaard, Niels Grøn­bæk
Nielsen & Stig Tøke Gissel

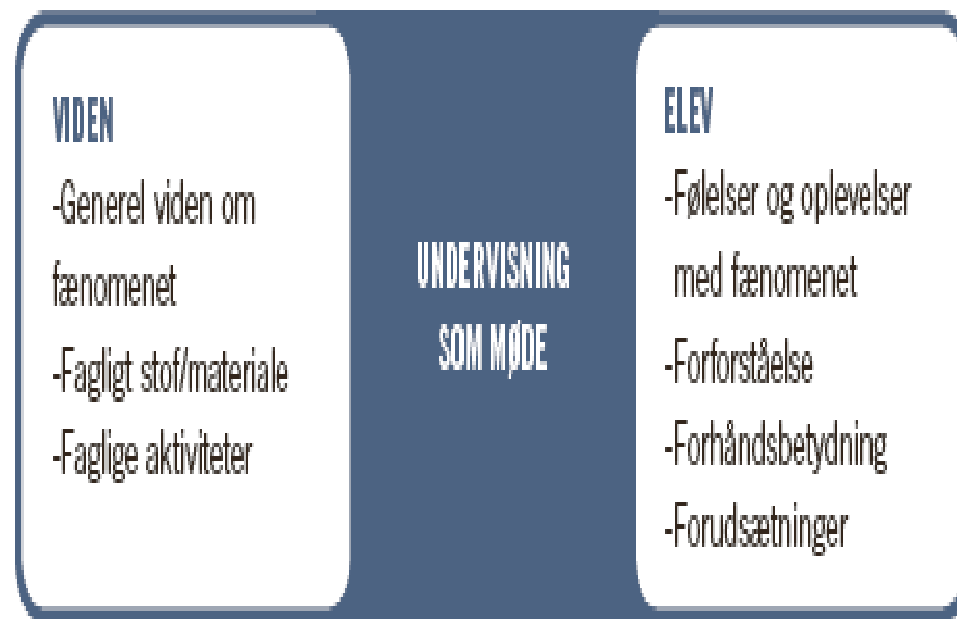
Hans Reitzels Forlag 2015

Indhold - fag

- Væsentligste forhold i fagene – sammenfattende (Kristensen 2012:69)
  - ✓ Basisfærdigheder
  - ✓ Nytte
  - ✓ almen dannelse og almen viden
  - ✓ forberedelse til deltagelse i demokratisk samfund
  - ✓ udvide horisont og giver perspektiver
  - ✓ grundlag for videre studier/ uddannelse

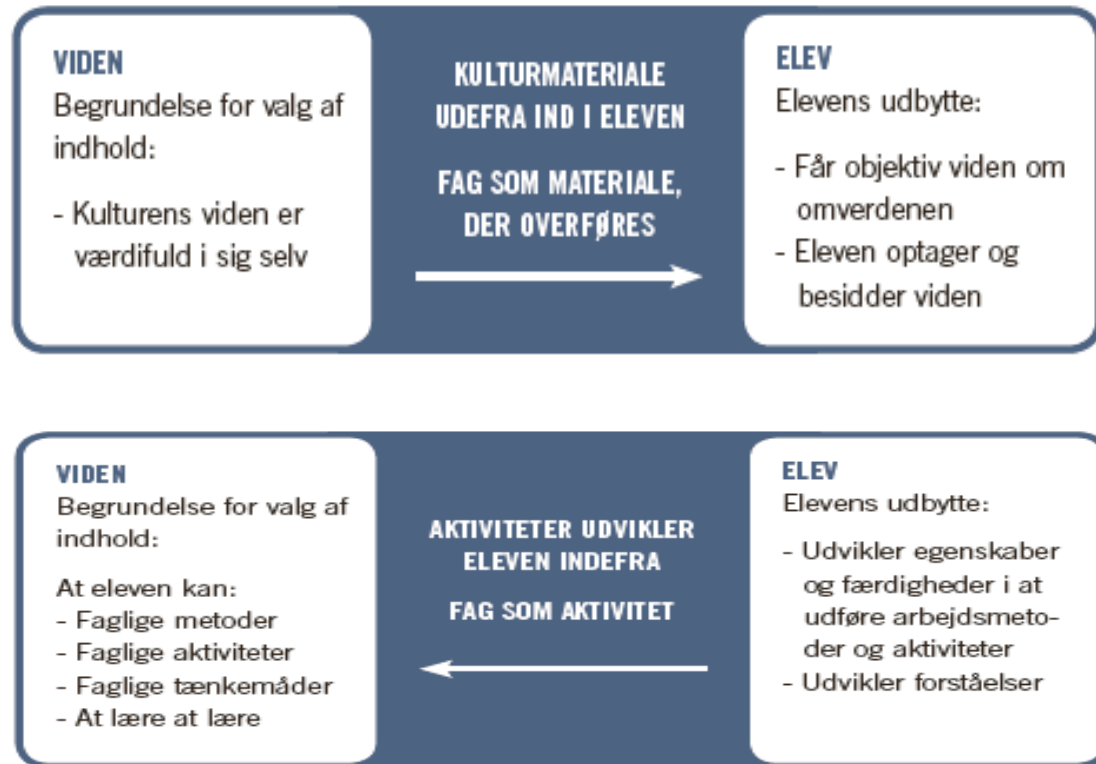
Grundmodeller - i mødet mellem viden og elev

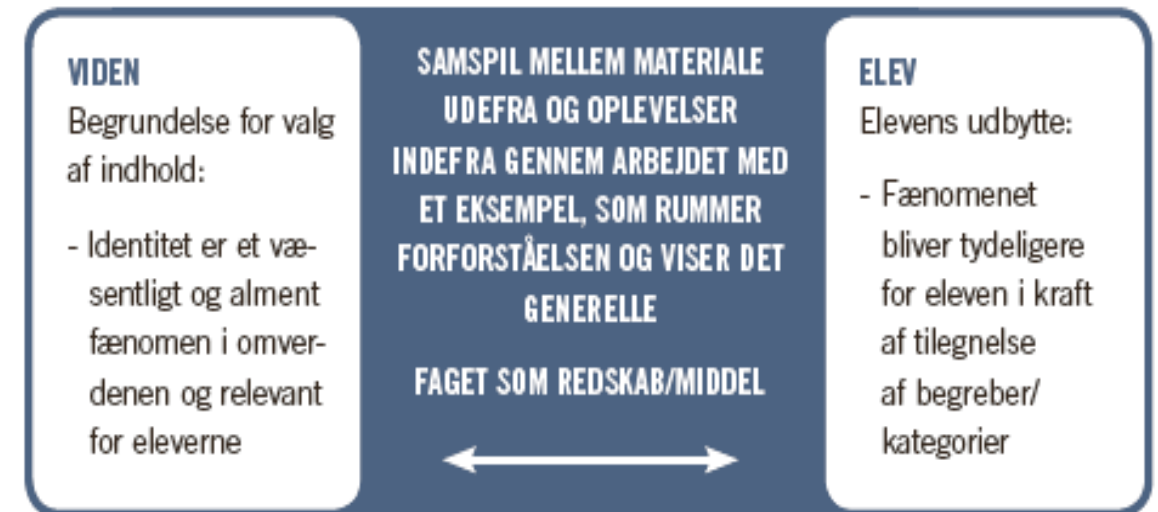
FIGUR 9. Grundmodel for undervisning som møde mellem viden og elev.

Grundmodeller - Tre forskellige møder mellem viden og elev

- Hvorfor er lærer M tilrettelæggelse af mødet mellem viden og elev et udtryk for materiel dannelse?
- Hvorfor er lærer F tilrettelæggelse af mødet mellem viden og elev et udtryk for formal dannelse?
- Hvorfor er lærer K tilrettelæggelse af mødet mellem viden og elev et udtryk for kategorial dannelse?

FIGUR 11. Lærer F's måde at tilrettelægge mødet på, inspireret af formal dannelse.

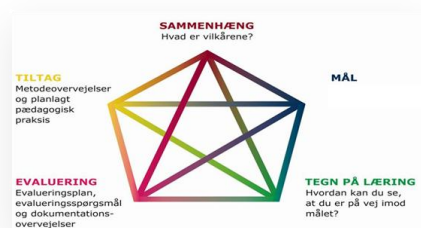
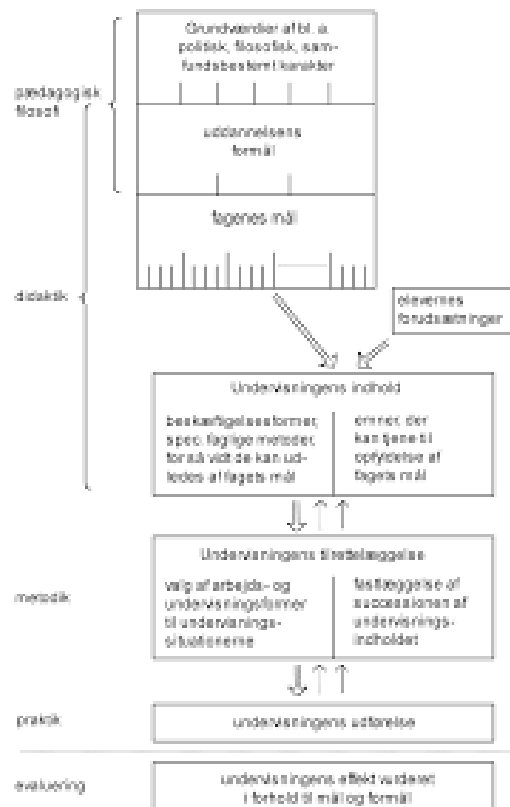
FIGUR 12. Lærer K's måde at tilrettelægge mødet på, inspireret af kategorial dannelse og det eksemplariske princip.

Didaktik og didaktisk analyse

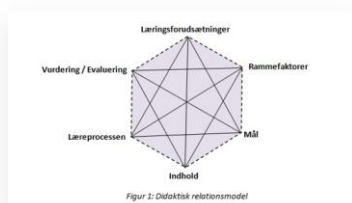
- Del af pædagogikken, som specifikt beskæftiger sig med uddannelse
- Ideer, modeller og teori til planlægning, gennemførelse og evaluering af undervisning
- Deskriptiv didaktik – iagttagelse og analyse af undervisning og læring (som det går for sig/ ser ud)
- Normativ didaktik – forskrivende dimension, måder at gennemføre undervisning på som anses for at være bedre end andet (værdibaseret/ normer)
- Læreren har brug for både det deskriptive og det normative – brug for beskrivelser og analyser for at kunne tage stilling og vurdere; brug for en bred vifte af anbefalinger, anvisninger og tilgange som bud/ forskrifter på, hvordan undervisning kan og bør tilrettelægges.
- Mål, indhold, arbejdsformer, elevforudsætninger, rammefaktorer og evaluering som klassiske refleksionsområder for læreren i forbindelse med planlægning af undervisning
- HV-ord og didaktik, eksempelvis: Hvem, (gør) hvad, hvordan og hvorfor....

Spørgsmål

Foretag en sammenligning mellem modellerne:

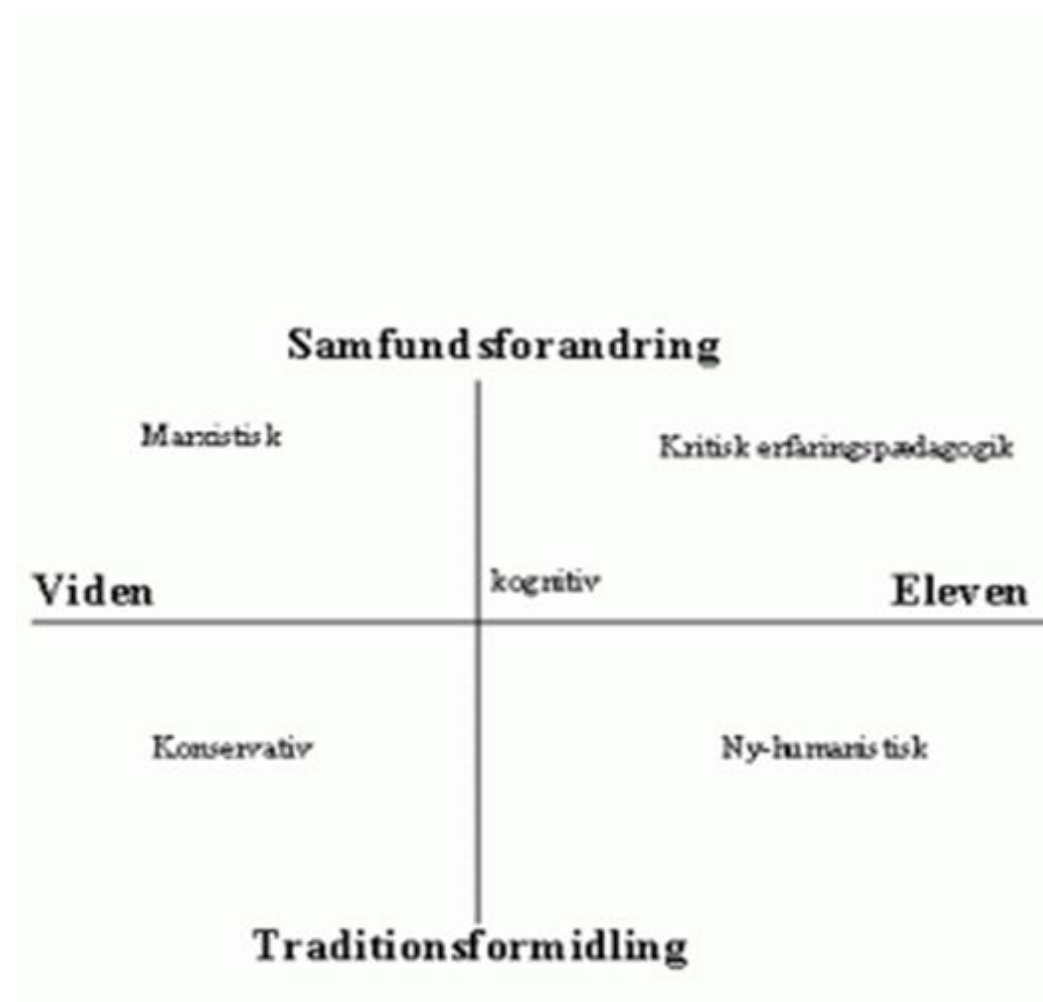
- Hvilke begreber er med i den ene model, men mangler i den anden? – og hvilken betydning og konsekvenser har det, at der anvendes forskellige kategorier/ modeller fremfor andre?
- Didaktiske modeller kan anvendes som konkret planlægningsværktøj, men også som et analyse redskab – hvad betyder det? – hvilke er læringsorienterede modeller

BETYDNING HER OG NU	Hvilken betydning har indholdet for elevernes liv på nuværende tidspunkt?
BETYDNING I FREMTIDEN	Hvordan kan undervisningens tematik få betydning for elevernes fremtid?
EKSEMPLARISK BETYDNING	Hvilke almene problemstillinger åbner indholdet op for? Hvilken eksemplarisk værdi har indholdet?
TEMATISK STRUKTUR	Hvordan hænger intentionerne med undervisningen sammen med elevernes forudsætninger og ideen om demokratisk dannelse?
PROCESSTRUKTUR	Hvilket indhold og hvilke undervisningsmønstre og arbejdsformer er taget i anvendelse? Hvordan understøtter disse valg dannelsepotentialet i undervisningen?
TILGÆNGELIGHED	Hvordan gøres indholdet tilgængeligt for eleverne i relation til deres forudsætninger og potentialer?

Udspændtheder i Didaktikken

- Hvor vil I placere Klafki?

Udspændtheder (B – behavioristisk/ målstyring, H – humanistisk, S – samfundskritisk)

- B: afsæt i mål, målbarhed, ændret adfærd, metoder/ redskaber, evaluering
- H: Barnets erfaringer og ”konstruktioner”, meningssøgende og anvendelighed i børnenes eget liv, dannelsesproces, læreren som ”medierer” mellem indhold og elevens konstruktioner.
- S: Kritik, undgå manipulation, mangfoldighed og lighed fremfor ulighed, skjulte magtforhold/ skyggesider, lige adgang og muligheder, solidaritet og autonomi/ selvstændighed

Undervisningsplan

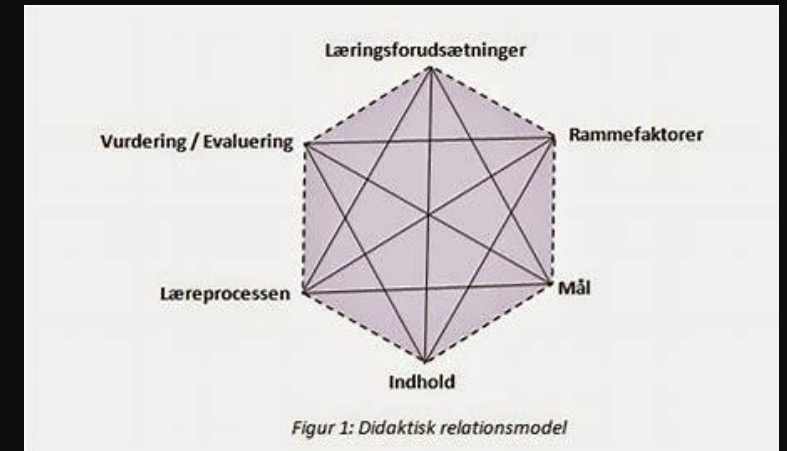
I skal nu udarbejde et undervisningsplan eller sekvens, hvor fokus er på en dannelsesteoretisk tilgang til undervisning

Benspænd (skal indeholde/ være orienteret efter):

- En formålsbeskrivelse – med særligt fokus på ”hvorfor”
- Aktiviteter og dialog med vægt på præge vores verden, holdning og meninger; ”spejling” til eget liv og samfund, tage ansvar og kunne handle
- Kombinere Himm og Hippes relationsmodel og Klafkis punkter til en didaktisk analyse
- Flere af Kalfkis begreber skal anvendes som afsæt – herunder eksempelvis kategorial dannelse, det eksemplariske princip, de tre evner og/ eller nøgleproblematikkerne

Betydning her og nu	Hvilken betydning har indholdet for elevernes liv på nuværende tidspunkt?
Betydning i fremtiden	Hvordan kan undervisningens tematik få betydning for elevernes fremtid?
Eksemplarisk betydning	Hvilke almene problemstillinger åbner indholdet for? Hvilken eksemplarisk værdi har indholdet?
Tematisk struktur	Hvordan hænger intentionerne med undervisningen sammen med elevernes forudsætninger og ideen om demokratisk dannelse?
Processtruktur	Hvilket indhold og hvilke undervisningsmønstre og arbejdsformer er taget i anvendelse? Hvordan understøtter disse valg dannelsest potentialt i undervisningen?
Tilgængelighed	Hvordan gøres indholdet tilgængeligt for eleverne i forhold til deres forudsætninger og potentialer?

FIGUR 2: Didaktiske punkter

Om skole, mål og dannelse

- [Alexander von Oettingen om skole, mål og dannelse](#)